

WAARNEMINGEN EN MEDEDELINGEN

EEN EUROPESE ZWARTE WEDUWE *LATRODECTUS TREDECIMGUTTATUS* LIFT MET EEN CARAVAN MEE NAAR NEDERLAND (ARANEAE: THERIDIIDAE)

Jinze Noordijk

Weduwen, oftewel *Latrodectus*-soorten, zijn prioritaire exoten (aandachtssoorten) voor het Team Invasieve Exoten van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (TIE-NVWA). *Latrodectus*-soorten komen niet in Nederland voor, maar net als veel andere spinnen laten ze zich gemakkelijk verslepen. Omdat een beet medische gevolgen kan hebben, is besloten om de status van de verschillende soorten van het genus *Latrodectus* in de gaten te houden. EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden registreert daarom meldingen van importen en publiceert periodiek over de stand van zaken. Het laatste overzicht is van Noordijk (2021). Bijkomend voordeel van deze rapportages en bijbehorende publiciteit is dat de aandacht voor dit soort donkere kogelspinnen toeneemt en de waarnemers ook weten waar ze een melding kunnen doen. In de praktijk blijkt het bij meldingen overigens vaak te gaan om *Steatoda*-soorten. Inmiddels kon er zo een behoorlijk overzicht van geïmporteerde *Latrodectus*-soorten gegenereerd worden, waarbij de westelijke zwarte weduwe *L. hesperus* Chamberlin & Ivie, 1935, bruine weduwe *L. geometricus* Koch, 1841 en roodrugspinn *L. hasselti* Thorell, 1870 bevestigd konden worden. Hier wordt het eerste exemplaar van de Europese zwarte weduwe *L. tredecimguttatus* (Rossi, 1790) gepresenteerd.

Op 18 augustus 2022 vond Léon Beek een vrouwelijk exemplaar van *L. tredecimguttatus* in een web onder het opstapje naar de deur van zijn caravan naast zijn huis in Lochem (GL) (fig. 1). In juni had deze caravan op een camping in Kroatië gestaan en zonder twijfel is daar de verstekeling dus opgepikt. De spin was helaas niet te bereiken

en is doodgedrukt om er vanaf te komen. Ze kon dus niet worden opgenomen in een natuurhistorische collectie. Wel werd de vondst, met filmpje waar de spin een vlieg inspint en een foto, keurig gemeld bij EIS. De spin is bovendien een beroemdheid geworden door onder andere aandacht in dagblad De Stentor en bij Goedemorgen Nederland op NPO 1 (beide 15 september 2022).

Het areaal van *L. tredecimguttatus* beslaat het mediterrane deel van Afrika en Europa, het gebied ten noorden van de Zwarte Zee en rondom de Kaspische Zee tot in Zuid-Rusland, West-China en Noord-India (World Spider

Figuur 1. Vrouwje van *Latrodectus tredecimguttatus*, Lochem (Gelderland), 18.VIII.2022. Foto Léon Beek.
Figure 1. Female of *Latrodectus tredecimguttatus*, Lochem (province of Gelderland), 18.VIII.2022. Photo Léon Beek.

Catalog 2023). De hier beschreven import van deze soort is bijzonder te noemen. Er konden in de literatuur geen andere gevallen gevonden worden. Alleen Sauer & Wunderlich (1997) noemen het voorkomen in Engelse kassen, maar dit is nergens anders gedocumenteerd en lijkt ook onaannemelijk gezien de habitatvoorkeur van de soort. Het lijkt wat vreemd dat in Nederland al wel meerdere records zijn van *Latrodectus*-soorten uit andere continenten, maar dat er tot nu toe geen was van de soort die in Zuid-Europa voorkomt. *Latrodectus tredecimguttatus* is echter veel minder vatbaar voor verslepingen door haar weinig synantrope leefwijze. Ze leeft in Europa in natuurlijke, droge, lage en soms ruderaal vegetatie (Bellmann 2010) en in het oosten van het areaal (ook) in halfwoestijnen, steppen en bergweides (Mcheidze 2014). In Iran wordt deze weduwe wel in tuinen gevonden (Kakhki 2005). De soort maakt uitgebreide driedimensionale webben in stevige planten of onder overhangende stenen.

Vutchev (2000), Schmidt (2010) en Paolino et al. (2021) geven een flinke rij van de mogelijke klachten van een beet door vrouwtjes van *L. tredecimguttatus*. De conclusie is dat je maar beter niet gebeten kunt worden door deze soort, omdat je er soms tot dagen- of wekenlang last van kunt hebben. Toen er nog geen antiserum-behandelingen mogelijk waren, was zelfs een fatale afloop mogelijk, voornamelijk bij kinderen (Schmidt 2010). Dit had natuurlijk ook te maken met de beperktere vervoersmogelijkheden naar medische instellingen. Inmiddels zijn deze zaken veranderd en kan in de zeldzame gevallen van ernstige klachten een *Latrodectus*-antiserum worden gegeven, dat ook in Nederland beschikbaar is. Overigens zijn bijtincidenten flink zeldzamer geworden. Decennia geleden kwamen relatief veel bijtincidenten voor in agrarisch gebied waar veel werkzaamheden met de hand werden gedaan (Bettini 1964). Deze spin bevindt zich nu vrijwel alleen in natuurlijke situaties en komt het web nauwelijks uit. De mogelijkheden tot contact met mensen zijn daarom erg verkleind.

De determinatie van *L. tredecimguttatus* is eenvoudig (Bellmann 2010, Jones 1990). De spinnen zijn zwart en hebben meestal een zeer opvallende rode (soms oranje of gele) tekening op het abdomen: aan de voorzijde een rode band (soms gereduceerd tot stippen) en aan de bovenzijde felrode stippen. Er zijn op de bovenzijde tot dertien stippen herkenbaar (vandaar 'tredecimguttatus'), in drie rijen, waarvan de achterste stippen van de middelste rij geregeld versmolten zijn tot een band. Bij juveniele vrouwtjes en bij mannetjes zijn de stippen wit omringd. Op de onderzijde van het achterlijf zijn bij vrouwtjes twee rode strepen (soms versmolten tot een vaag zandloperfiguur) te zien, bij mannetjes is dat niet het geval. Van *L. tredecimguttatus* bestaat ook een geheel zwarte vorm ('*lugubris*'), die op basis van de genitaliën gedetermineerd moet worden (Kakhki 2005). De vrouwtjes kunnen een lichaamslengte van maximaal anderhalve centimeter bereiken en *L. tredecimguttatus* is daarmee de grootste kogelspin van Europa.

Dit artikel is geschreven binnen het Signaleringsproject Exoten, dat gefinancierd wordt door het TIE-NVWA. Léon Kelder wordt hartelijk bedankt voor het doorgeven van het door hem gevonden exemplaar van *L. tredecimguttatus*.

LITERATUUR

- Bellmann, H. 2010. Der Kosmos Spinnenführer. – Franckh-Kosmos Verlags, Stuttgart.
- Bettini, S. 1964. Epidemiology of latrodectism. – *Toxicon* 2: 93-102.
- Jones, D. 1990. Guide des araignées et des Opiliones d'Europe. – Délachaux et Niestlé, Lausanne.
- Kakhki, O.M. 2005. New records of three *Latrodectus* species found in Khorasan province (Araneae: Theridiidae). – *Iranian Journal of Animal Biosystematics* 1: 52-58.
- Mcheidze, T. 2014. Georgian spiders - systematics, ecology and zoogeographic analysis. – VifabiDoc, Virtual Library of Biology, Frankfurt am Main.
- Noordijk, J. 2021. Aanvullende vondsten van weduwen *Latrodectus* in Nederland (Araneae: Theridiidae).

- Nederlandse Faunistische Mededelingen 57: 109-111.
- Paolino, G., M.R. Di Nicola, P. Di Pompeo, J.C.M. Dorne & S.R. Mercuri 2021. Key to medically relevant Italian spider bites: a practical quick recognition tool for clinicians. – *La Clinica terapeutica* 172: 336-346.
- Sauer, F. & J. Wunderlich 1997. Die schönsten Spinnen Europas nach Farbfotos erkannt. 5. Auflage. – Sauers Naturführer. Fauna Verlag, Nottuln.
- Schmidt, G. 2010. Giftige und gefährliche Spinnentiere. – Westarp Wissenschaften, Hohenwarsleben. [Die neue Brehm-Bücherei 608]
- Vutchev, D. 2000. A case of intoxication after a bite by *Latrodectus tredecimguttatus*. – *Scandinavian Journal of Infectious Diseases* 33: 313-314.
- World Spider Catalog 2023. World Spider Catalog, version 23.5. – Natural History Museum Bern, Wsc.nmbe.ch. [geraadpleegd: 12.1.2023]

SUMMARY

An European black widow *Latrodectus tredecimguttatus* hitches a ride with a caravan to the Netherlands (Araneae: Theridiidae)

In August 2022, a healthy female of the European black widow *Latrodectus tredecimguttatus* was found on the underside of a caravan in Lochem (province of Gelderland). Two months earlier, the caravan stood on a campsite in Croatia, which is without doubt the origin of the spider. It is the first record of this species in the Netherlands. In the literature, imports in other countries could not be found. *Latrodectus tredecimguttatus* is one of the few European spiders of medical importance, as the bite can cause long-lasting illness.

J. Noordijk

EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden
jinze.noordijk@naturalis.nl

EEN POPULATIE VAN DE TROPISCHE SABELSPRINKHAAN *COPIPHORA HASTATA* IN EEN DIERENTUINKAS (ORTHOPTERA: TETTIGONIIDAE)

Jinze Noordijk, Kees den Bieman & Roy Morssinkhof

Op 9 november 2022 hielden de drie auteurs een inventarisatie van geleedpotigen in de tropische kassen van Wildlands Adventure Zoo Emmen (DR). Er kon goed verzameld worden door op het oog zichtbare diertjes te vangen, strooisel te zeven en voorzichtig de beplanting te kloppen. Door deze laatste techniek verscheen er in de kas Jungola opeens een grote mannelijke sabelsprinkhaan in het klopnet van de tweede auteur. Het dier werd meegenomen en gefotografeerd (fig. 1-2).

De Jungola-kas is in 2015 grotendeels aangekleed met planten van een kweker in Costa Rica, naast verhuisde planten vanuit de vorige locatie van de dierentuin, en begin 2020 werd een extra partij planten van dezelfde locatie in Costa Rica bijgeplaatst (schrift. med. J. Schimmel). De planten kwamen overigens niet rechtstreeks uit Costa Rica, maar hebben een tijd bij een tussentijdse opslag gestaan. Het lag dus voor de hand dat de sprinkhaan uit Costa Rica zou kunnen komen. Omdat wij niet zomaar Midden-Amerikaanse Orthoptera-literatuur bij de hand hadden, werden foto's van het dier opgestuurd naar Holger Braun (Museo de La Plata, Argentinië). Hij determineerde met Naskrecki (2000) de soort als *Copiphora hastata* Naskrecki, 2000. Aan de hand van deze publicatie hebben we het mannetje uit Emmen ook onder de binoculair beoordeeld, met name de vorm van de kegel op de kop en de cerci. Hierdoor kon de identiteit op zeker worden gezet. Andere in het oog springende kenmerken van deze soort zijn het donkere gezicht, twee rijen donkere stippen op de sternieten en de stekels op de poten (Naskrecki 2000). Het vrouwtje heeft een van de langste legboren ten opzichte van de lichaamslengte van alle Tettigoniidae. Het exemplaar is opgenomen in de collectie van Naturalis